

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับปีที่ 29 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565) ประกอบด้วยบทความวิจัยที่มาจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ 3 เรื่อง บทความวิชาการ 1 เรื่อง และบทวิจารณ์หนังสือ 1 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องมีประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

บทความแรก เรื่อง ““เจตนา” และ “กรรม” ในพุทธศาสนาเถรวาท” ของสุมาลี มหณรงค์ชัย เป็นบทความจากงานวิจัยที่นำเสนอมุมมองใหม่เกี่ยวกับเจตนาที่พุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นกรรมโดยเทียบเคียงกับแนวคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างความตั้งใจ (intention) กับความจงใจ (volition) บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า เจตนาที่เป็นความตั้งใจน่าจะมีความหมายเทียบได้กับเจตนาเจตสิก ส่วนเจตนาที่เป็นความจงใจน่าจะหมายถึงสังขารและมโนกรรมซึ่งไม่ได้หมายเฉพาะเจตนาเจตสิกอย่างเดียว ดังนั้น เจตนาที่เป็นกรรมไม่ได้หมายถึงเจตนาเจตสิกแต่หมายถึงการเกิดขึ้นพร้อมและทำงานร่วมกันของจิต เจตนาเจตสิก และเจตสิกชุดจรฝ่ายกุศลหรืออกุศลที่สร้างขวนจิต 29 ดวงขึ้นมาทำหน้าที่เสพรู้อารมณ์ในกระแสจิตแห่งการรับรู้ นั้น ๆ เงื่อนไขที่ทำให้เจตนาเป็นกรรมมีหลายประการนับตั้งแต่จิตต้องขึ้นสู่วิถีการรับรู้ อารมณ์ที่เข้ามากระทบจิตจะต้องมีกำลังมากพอที่จะทำให้ขวนจิตเจ็ดดวงเกิดขึ้น อีกทั้งเจตนาเจตสิกต้องทำงานร่วมกับเจตสิกชุดจรฝ่ายกุศลหรืออกุศลเพื่อสร้างวิบากที่สามารถกำหนดค่าทางศีลธรรมในขณะต่อ ๆ มาได้ บทความนี้จึงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเจตนากับกรรมที่ผู้สนใจศึกษาพุทธธรรมโดยเฉพาะแนวคิดฝ่ายอภิธรรมน่าจะได้นำมาพิจารณาต่อไป

บทความที่สอง เรื่อง “อาบัติในมุมมองของทฤษฎีทางทัศนวิทยา” ของพระมหาสมชาย จำปาทอง และสมพรนุช ดันศรีสุข เป็นบทความจากวิทยานิพนธ์ที่วิเคราะห์อาบัติในภิกขุปาติโมกข์ตามหลักทฤษฎีทางทัศนวิทยา 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีชมชู้บั้งและทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาบัติกับภาศีทั้ง 5 ตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ บทความนี้

ชี้ให้เห็นว่า การลงโทษตามพระวินัย 3 ลักษณะ อันได้แก่ การพ้นสถานะการเป็นพระภิกษุ การประพฤติมานัต และการแสดงอาบัติ สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีทั้งสองโดยที่แยกจากกันไม่ได้ การขับออกจากคณะสงฆ์ถาวร การขับออกจากคณะสงฆ์ชั่วคราว และการทำให้ละอายการลงโทษ เข้ากันได้กับทฤษฎีข่มขู่ยับยั้ง ส่วนการพ้นจากภิกษุภาวะเพื่อดำรงอยู่ในสถานะอื่นที่เหมาะสม การแยกตัวผู้ต้องอาบัติออกไปจากพระสงฆ์เพื่ออบรมและขัดเกลาจิตใจ และการสารภาพผิด สอดคล้องกับมุมมองของทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู และภาคีทั้ง 5 อันได้แก่ ชุมชนสงฆ์ ตัวพระภิกษุ เพื่อนพระภิกษุ ศฤศ์นอกคณะสงฆ์ และพระศาสนา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากอาบัติ มีบทบาทในการป้องกันอาบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมความสำรวมในสิกขาบทและในอินทรีย์ของพระภิกษุ บทความนี้จึงสะท้อนให้เห็นความมีเหตุผลของการปรับอาบัติหรือการลงโทษตามพระวินัยบัญญัติของพระพุทธศาสนาได้อย่างน่าสนใจ

บทความที่สาม เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบนิติวิทยปริวาสกับการรับเข้าอุปสมบทในวัดป่านานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานี” ของพระมหาปรีชา ทิวพัฒนานนท์ และสมพรนุช ดันศรีสุข เป็นบทความจากวิทยานิพนธ์ที่เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างนิติวิทยปริวาสกับวิธีการรับบุคคลเข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุในวัดป่านานาชาติ ซึ่งพระโพธิญาณเถรหรือหลวงปู่ชา สุภทฺโท เป็นผู้ก่อตั้ง นิติวิทยปริวาสและวิธีการรับบุคคลเข้าอุปสมบทในวัดป่านานาชาติมีความเหมือนกันคือ มีความมุ่งหมายคัดกรองบุคคลนอกพุทธศาสนาที่มีความตั้งใจจริง เคารพศรัทธาในพระรัตนตรัย มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในคณะสงฆ์ เพื่อเป็นพระภิกษุตลอดชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ขออุปสมบทได้ศึกษาหลักธรรมคำสอน และปรับตัวกับวิถีชีวิตของพระภิกษุด้วย ความแตกต่างสำคัญคือบุคคลที่เข้ามาอุปสมบทในวัดป่านานาชาติเป็นชาวต่างชาติซึ่งไม่คุ้นชินกับวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาไทย กระบวนการรับเข้ามีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้และเคยชินกับการใช้ชีวิตตามแนวทางของวัดป่าในประเทศไทยซึ่งต้องอยู่อย่างเรียบง่าย ภายใต้โอภาณติ

ของพระอาจารย์ จึงต้องใช้ระยะเวลานานกว่าติดิยปริวาสและไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของแต่ละบุคคล ขั้นตอนที่ซับซ้อนในวัดป่านานาชาติแสดงถึงการประยุกต์ประเพณีในพระไตรปิฎกและประเพณีไทยให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกวัฒนธรรมพุทธศาสนาที่ต้องการเข้ามาอุปสมบทได้ทดลองการใช้ชีวิตพระภิกษุในพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ของคณะสงฆ์และบุคคลที่ขออุปสมบทเอง บทความนี้จึงเสนอมุมมองเกี่ยวกับความคล้ายคลึงกันระหว่างติดิยปริวาสกับวิธีการรับบุคคลเข้าอุปสมบทของวัดป่านานาชาติที่ชาวพุทธอาจไม่เคยคิดถึงมาก่อน

บทความเรื่องที่น่าสนใจ เรื่อง “*รูปสัณฐานและคติการสร้างของพระพุทธรูปทรงเครื่องก่อนพุทธศตวรรษที่ 19*” ของสุชาติ อิมสำราญ และอภิชาติ พลประเสริฐ เป็นบทความที่ศึกษาการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 โดยศึกษาความสัมพันธ์ ความเป็นอิทธิพลแก่กัน และการสืบทอดทางรูปสัณฐานและคติการสร้างของพระพุทธรูปทรงเครื่องก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ของประเทศอินเดีย ประเทศพม่า ประเทศกัมพูชา และประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาที่น่าสนใจคือ 1) ศิลปะอินเดียแบบปาละถือเป็นต้นแบบพระพุทธรูปทรงเครื่อง ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อศิลปะพุกาม (พม่า) และศิลปะชวา (กัมพูชา) ทั้งสามศิลปะนี้ส่งผลต่อศิลปะศรีวิชัย ศิลปะสุโขทัย ศิลปะล้านนา และศิลปะลพบุรีในประเทศไทย สาเหตุจากความเชื่อร่วมกัน การค้าขาย การเผยแพร่ศาสนา หรือแม้แต่สงคราม ก็ส่งผลให้การสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องแพร่หลายไปในหลากหลายพื้นที่ ทั้งนี้รูปสัณฐานของพระพุทธรูปทรงเครื่องที่แตกต่างกันเกิดจากการตีความ การผสมผสานศิลปะดั้งเดิมของตนเองเข้ากับลักษณะที่รับมา และการนำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทศิลปะของสังคมนั้น 2) คติการสร้างของพระพุทธรูปทรงเครื่องในศิลปะแบบปาละ (อินเดีย) ประกอบด้วย คติเรื่องพระพุทธเจ้าทรงอยู่ในสภาวะสูงสุดเหนือสรรพสิ่งและคติเรื่องตรีกาย คติพระพุทธเจ้าทรงเป็นจักรวาที และคติเรื่องพระอาทิตย์ พุทธ ศิลปะแบบพุกาม (พม่า) ประกอบด้วยคติพระพุทธเจ้าทรงเป็นจักรวาที คติเรื่องพระชมพูบดี และคติเรื่องพระศรีอารยเมตไตรย ส่วนศิลปะแบบ

ขอม (กัมพูชา) จะมีคติเรื่องพระพุทธเจ้าทรงอยู่ในสภาวะสูงสุดเหนือสรรพสิ่งและคติเรื่องตรีกาย คติพระพุทธเจ้าทรงเป็นจักรวาทินหรือเทวราชา คติเรื่องพระอาทิตย์ คติเรื่อง“พระรัตนตรัยมหายาน” และคติพระโฆษชัยคุรุไวฑูรยประภา บทความนี้จึงมีเนื้อหาที่น่าสนใจโดยเฉพาะสำหรับผู้สนใจในด้านพุทธศิลป์

ท้ายสุดเป็นบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “WHAT MAKES YOU NOT A BUDDHIST อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ของภัทรธรรณ แสตนพิณีจ ซึ่งเป็นบทวิจารณ์หนังสือแปลเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ซึ่งแปลจากหนังสือเรื่อง WHAT MAKES YOU NOT A BUDDHIST ของซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ผู้แปลคือ รวิวาร โฉมเฉลา บทวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ มุ่งอธิบายแก่นแท้ของคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาแบบวัชรยาน อันเป็นแก่นธรรมแบบตัดเปลือกนอกทิ้งทั้งหมด โดยมีวิธีการอธิบายที่เข้าใจง่าย ตรงประเด็น และเข้ากับยุคสมัยใหม่ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาและต้องการทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “พุทธ” ให้ลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อสำรวจและตรวจสอบความเข้าใจต่อความเป็นพุทธด้วยตนเอง ตลอดจนไขข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนา ตามทัศนะของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงสี่ประการ หรือไตรธรรมสี่ ได้แก่ เรื่องการเสกสร้างขึ้นและความไม่เที่ยงแท้ถาวร, อารมณ์และความทุกข์, สรรพสิ่งคือความว่างเปล่า และนิพพาน อยู่เหนือความคิด เป็นเครื่องตัดสินว่าเราเป็นพุทธหรือไม่

สำหรับงานแปลเรื่อง “องค์ใดพระสัมพุทธ” ที่เผยแพร่ต่อเนื่องมาหลายฉบับ ไม่มีในวารสารฉบับนี้ ผู้สนใจสามารถติดตามได้ในฉบับต่อไป อย่างไรก็ตามหวังว่าผู้อ่านจะได้รับความเพลิดเพลินและได้รับความรู้หรือข้อคิดที่มีประโยชน์จากบทความต่าง ๆ ในวารสารฉบับนี้ หากผู้อ่านมีข้อคิดหรือข้อเสนอแนะใด ๆ สามารถแจ้งกองบรรณาธิการได้ตามช่องทางต่าง ๆ ทางกองบรรณาธิการยินดีรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ด้วยความขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณนักวิจัยและนักวิชาการทุกท่านที่ส่งบทความอันทรงคุณค่าเพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและขอขอบคุณสมาชิกวารสารและผู้สนใจทั่วไปที่ติดตามวารสารฉบับนี้ทุกท่าน หวังว่า วารสารจะได้รับการสนับสนุนจากทุกท่านเช่นนี้ตลอดไป